

Prikorakala sva malone do mestnih vrat. Že se je dvigalo pred nama visoko ozidje, in že sva opazila mnogoštevilne straže, ki so hodile po tem ozidji. Stopila sva na most, kateri se je razpenjal nad mestnim jarkom, neposredno pred orjaškim portalom. Zdajci se pripelje po prašni cesti za nama gospodska kočija. Pred njo so bili upreženi štirji tolsti konji, kateri so s kopiti teptali po práhu, da se je dvigal kár v oblakih. Profesor iz vseučilišča svetega Simplacija se ponižno umakne, globoko se pokloni in sname obrabljeni klobuček. Rejen človek je sedel v tem vozu in se leno valjal po mehkih blazinah. Na prsih se mu je bliščalo nekaj redov, torej je bilo popolnoma upravičeno, da se na naju niti ozrl ni. Pri mestnih vratih je hitela straža v orožje. Začula so se ostrá povelja, in vojaki so prezentirali.

Potem je bliskoma vse izginilo v mesto.

»Kdo je bil ta dostojánstvenik?« vprašam radovedno. »Izkazujejo mu vojaške častí!«

»Velika in imenitna glava!« odgovori mi profesor vseučiliški. »Cerkovnik pri svetem Nikolaji je, in dodeljeno mu je dostojanstvo generala! Peljal se je na izprehod, in sam Bog vé, ali sem se mu priklonil dovòlj globoko!«

»Z dostojanstvom generala!« začudim se.

»Dà! Dà! In z dohodki generala!«

»Čudna, čudna zemlja!« premišljal sem, ko sem leta 4000. po Kristusovem rojstvu poleg spremljevalca svojega prekoračil vrata bele naše Ljubljane!

(Dalje prihodnjič.)

Kitajska lakota.

Spisal Ivan Vrhovec.

Notresa, vojske, lakote, draginje, povódnji, bolezní in žalostnih in revnih časov — reši nas, o Gospod!«

V teh besedah so izrečene najhujše groze prejšnjih časov, kaj pravimo, prejšnjih časov — tudi sedanjih! Dandanes še prešine strah in groza zemljana, ko se mu zagugljejo tlà pod nogami, in se mu nad glavo sesujejo mesta in vasí; jok in stok se sliši, ko zagrmé povódinjski valovi čez breg in plan in za nekaj trenutkov odnesó s seboj, kar je ošabni človek gradil stoletja in stoletja ter se trkal na prsi, češ: »To je stavljeno za vse večne čase!«

Res, še bode zatrepetal svet, kadar jame razsajati grozna kuga, in bodo cepali izumljivi devetnajstovečanje po tleh, kakor muhe svetega Vrbaná! — Bog ne dáj, da bi se vnela vojska, dasi je ne bodo spremljale nezaslišane groze in nečloveška trpljenja nekdanjih časov; zakaj sovražnik nam vsaj ne bode trgal iz rok in moril roditeljev, žená, otrók in prijateljev!

Po naših krajih so izgubile vojne in druge nesreče mnogo nekdanje grozovitosti svoje, saj se o nesrečah takoj izteza tisoč in tisoč usmiljenih rok, ki hité prinašat pomoči in tolažbe. Ali drugače je po krajih, daleč od nas, po Aziji in Afriki, po deželah, kamor še ni posvetila luč krščanske vere, ali pa sije šele s prvimi žarki. Težko je povedati, katera ónih góri navedenih groz je po teh krajih hujša. Celó najrazvitejši národje zunaj Evrope, n. pr. Kitajci, torej plemena, ki se ponašajo, da so razvitejša nego celó Evropci, izumili še niso pomočkov, s katerimi bi vsaj nekoliko zmanjšali te groze. Temu dokaz nam bodí lakota kitajska.

Kitaj je razven Rusije največja država na svetu, večja od vse Evrope z Rusijo vred. Zaradi te neznanske obširnosti ima po posameznih pokrájinah kaj različno podnebje. Po nekaterih krajih je poléti vroče, kakor v peklu, po drugih pa je zlasti pozimi mrzlo, da drevje poka. Mnogo tega svetá je velikanska puščava Gobi ali Šamo, ne dosti manjša od zloglasne afriške Sahare; toda mnogo tega svetá je tudi takó rodovitega, da se lahko meri z najrodovitejšimi deželami na svetu. Ali prebivalci teh tolikanj rodovitih pokrájin vender niso bogati, temveč živé prav oskromno; preveč jih je. Nikjer drugod po svetu niso takó tesno zgnečeni, kakor tu; Kitajska je najgosteje naseljena zemlja na svetu. Ker gré Kitajcem trda za vsak grižljaj, morajo skrbeti za to, da si obračajo v prid vsako péd zemlje, kolikor se dá. Zató po nekaterih krajih, zlasti blizu vélikih mest, katerih je na Kitajskem jako obilo, celó svojih hiš ne stavijo na trda tlà, ampak na velike čolne ali splave po rekah. Zlasti ubožci, katerih je tudi na Kitajskem več nego bogatinov, počenjajo takó. Tiste pedí zemlje, na katerih stoji hiša, izgubljene so namreč za poljedelstvo; ondu ne rase nič. Toda še toli premeteno, človek bi malone dejal: skopo gospodarstvo z drago zemljo jih često ne more rešiti velike lakote in neizogibne smrti.

Po hladnejših severnih pokrájinah pravega Kitajskega: Kiang-su, Ho-wan, Šan-tung, Šan-zi, Pe-či-li in Mandžuriji sejejo taka žita, kakor pri nas: pšenico, ječmen, proso, sočivje. Najimnitnejši pridelek pokrájin na jugu glavnega mesta Pekinga pa je riž. Riž je Kitajcem to, kar kmetom našim krompir, to je, najvažnejši pridelek in vsakdanji

živež. Kadar se ne obnese, gorjé jim! Dogaja se pa to kaj rado. Malokdaj mine leto, da ne bi ta ali óna pokrájina tožila po dežji. Po nekod se je že pripetilo, da ga leto dnij, celó po dve leti ni padlo ne kaplje. Ker pa Kitajci nimajo niti železnic, niti dobrih voznih cest, temveč prevažajo blagó v daljne kraje jedino le na hrbtéh tovarne živine, zató je o slabih létinah lakota neizogibna.

Jedna najhujših nesreč je zadela Kitajce po góri imenovanih pokrájinah pred dobrimi desetimi leti. Stari ljudje se niso spominjali take sile. Vso dolgo pomlad ni padlo ne kaplje dežja. Zemlja je bila trda kakor rog. Vsejati ni bilo móci ni pestí žita. Če ga je kdo venderle vsilil zemlji, vzkalilo ni, ker ni bilo potrebne vlage. Napovedovali so se hudi časi. Ob čem naj bi živelo neštevilno ljudstvo, zgnečeno kakor mravlje v mravljišči? Zastonj so bile vse »copernije« kitajskih mandarinov, s katerimi so hoteli priklicati dežja na žejna polja. Minil je mesec za mesecem, toda nobeden blagodejen oblaček se ni hotel prikazati na vedno jasnem obnebjí. Čimbolj je pritiskala suša, tem pogosteje so se jeli po cestah, okolo mest in večjih krajih potikati ubožni ljudje, ki so sicer živeli ob dninarskem delu, torej od danes do jutri.

Pri teh ljudéh se je oglasila beda najprej, zakaj o takih prilikah ni dela, ne zaslužka. Ves promet, vse delovanje zastane, in vsakdo obrne novčič svoj desetkrat, predno ga izdá, če ga sploh ima. Tolpoma so bežali ljudje iz krajev, katerim je pretila lakota; óni pa, ki so ostali v njih, jeli so se razdrapani, na pol nagi in sestradani, upalih lic klatiti po soseščini in iskati stvari, s katerimi bi mogli utolažiti lačni želodec svoj.

Ali ne samó dninarjem, sčasoma je pričela lakota trkati tudi kmetom na vrata. Začeli so spočetka prodajati take stvari, o katerih so mislili, da jih utrpé najlože, potem pa vse, kar se je le moglo spečati v denar, poljsko orodje, obleko, hišno opravo, živino, napósled celó slamo s streh in les iz hiš. Med prvimi prodanimi stvarmi je bila tudi živina, ki je lačna in žejna koprnela po založku najslabše klaje in požirku najkalnejše vode. Ali klaja je bila že davno použita, ovéla trava se je že davno posušila, in najizdatnejši studenci in vodnjaki so že davno usehnili. Kdor je mogel, spečal je živino v denar, kdor pa ni mogel, pobil jo je, da mu ni poginila od lakote. Leta 1878. je bilo v početku te hude bede mesó tolikanj ceno, da je ostajalo celó siromakom; boljši kup je bilo od riža. Kaj pak! Riž se je dal shraniti, mesó pa se je moralo ali použiti ali pa je segnilo.

Ne dolgo, in mnoge vasí so bile samó še podrtine brez vrat in óken; vaščánje so prodali vse, naložili vse imetje, to je nekoliko starih

cap in jokajoče otroke svoje na samotežne vozičke in šli po svetu ne za kruhom, ampak za tem, kar se je sploh moglo imenovati užitno spričo tolike bede.

Sila kola lomi! Sčasoma so tudi takim ljudem, ki so sicer izhajali še dosti dobro, pošli ne samó novci, ampak poprodali so že vse, za kar se je le dal utržiti božják. Toda s pritiskajočo lakoto tudi za denar ni bilo móči dobiti ničesar, in lakota je grabila najimovitejše ljudi takisto neusmiljeno, kakor največjega siromaka. O tej grozoviti nesreči so poročali krščanski misijonarji, ki imajo po teh krajih že mnogo misijonskih postaj, dogodke, ki se dadó popisati le stežka. Bilo je ni stvari, ob kateri bi ne bil do smrti sestradani Kitajec poskušal svojih zób, če je količkaj pričakoval, da bode vsaj za nekoliko trenutkov pomirila lačni njegov želodec. Kmalu ni bilo po vsi okrajini, koder je razsajala lakota, ni zelenega drevesa ni grmiča. Drevje je bilo golo, kakor bi ga bile objedle kobilice. Toda omulili so ga nesrečni ljudje, ki so si z na pol suhim listjem tlačili želodec. Razdirali so bodeče kaktove žive meje, s katerimi so si bili zgradili polja; grenke korenine áloj so jim bile zaželená jed. Lotili so se celó drevesnih skórij, in marsikoga so našli mrtvega z motiko ali róvnico v rokah poleg grma, katerega je že na pol odkopal iz zemlje. Mravljišč so se veselili nesrečniki, kakor bi bile najboljše pečenke in se gostili z jajčeci mravljinčinimi.

Da bi prevarjali želodce svoje, nabirali so neko belo zemljo, mešali jo s posušenim perjem, divjimi sadeži, nekoliko prosénimi otrobi, in od takega testá pekli nekakov kruh. Od take hrane so se jim napihnili obrazi in pozelenéli kakor perje, katero so uživali. Toda dolgo časa se želodec ni dal trapiti: gotova smrt je bila neizogibna posledica takove hrane.

Najbogatejši ljudje so se veselili, kadar so mogli dobiti prosénih mekín, katerih so se prej branili celó reveži. Tropín bombaževega semena, iz katerega so stiskali olje, prej celó živini niso hoteli dajati; ali sedaj so bile te tropine jed, za katero so se kàr topli sestradanci. Te tropine so neužitne do cela; da bi se jih ne branil oslabeli želodec, zvéčili so prej korenček (ingver), kar je provzročalo toliko pečenje in skelenje v goltu, da je želodcu dišala vsaka še takó malo užitna stvar.

V najhujši stiski je prijelo dôkaj nesrečnikov za orožje, da vzmó siloma, kar se ni dalo dobiti zlepa. Jemali so vse, kar so mogli, napósled tudi ljudi, katere so prodajali prekupovalcem za sužnje. Ti so jih odganjali s seboj v daljne kraje, kjer ni razsajala lakota, in jih

dobro spečavali na sejméh. Ali tudi razbojnikom je vzela lakota napósled orožje iz rok, ker ga vsi sestradani in onemogli niso mogli več nositi. Razbojništvo je takó minulo sámó ob sebi.

Ko je prikipela lakota do vrhunca, jeli so sestradani roditelji prodajati celó svoje otroke, otroci roditelje svoje. Dasi tudi je na Kitajskem prepovedano prodajati ljudi, vendar se gospóske pri taki grozi niso menile za takovo trgovino. Cena ljudij se je znižala takó, da so za otroke plačevali le po nekoliko petic!

Napósled so jeli nesrečniki uživati celó človeško mesó. Roditelji so zamenjavali otroke za tuje otroke, da jim ni bilo treba klati svojih. Sicer Kitajca ni groza umoriti rôdno hčerko, nikdar pa ne bi umoril sina; toda za lakote se je dogajalo to stokrat in stokrat. Ko so prihajali misijonarji v vasí, da bi tolažili nesrečnike, upali se niso uživati ničesar, ker so se bali, da ne bi postavili prédnje človeškega mesá.

Lakoti sta bili za petami vročinska bolezen in driska; pozimi pa je pritisnil še nenavadno hud mraz, da je prikipela nesreča do vrha.

Kaj pa gospóske? Ali niso te ničesar storile za olajšanje te grozne nesreče? Saj se vendar prištevajo Kitajci sámí najizobraženejšim národom pod solncem. Res, storile so nekoliko, toda njih podpora je bila kakor kapljica v morji. Kaj bi opravile proti lakoti v krájinah, kjer je stradalo n. pr. 150 milijonov ljudij! Po nekod so dale izprazniti žitnice, naložile mnogim posestnikom višje davke in po nekaterih mestih prisilile hišnike, da so odmenili jednoletno najemščino svojih prodajalnic in skladišč stradajočim rojakom svojim. Ko so jeli nesrečniki čimdalje bolj pritiskati proti večjim mestom, dala je gospóska zapreti vrata in postavila kako uro hodá od mest kočé od bičja, kamor so se vzprejemali stradajoči siromaki. Po dvakrat na dan, zjutraj in zvečer, dajali so jim skledico prosá ali riža, ravno prav, da niso mogli ne živeti, ne umreti. Od 40.000 ljudij, katere so vzprejeli, n. pr. pred mestom Tsientsin, umrlo jih je po teh kočah za nekoliko dnij nad 7000. Vidèč, da ne opravijo ničesar, dale so gospóske podreti kočé in rekle revežem iti domóv. Vsakdo je dobil po deset funtov moke in majhen dar v denarjih, nekoliko krajcarjev našega denarja.

Kaj je izdalo ónih 15 milijonov goldinarjev, katere je kitajska vlada v najhujši bedi vzela iz državne blagajnice, da nakupi žita! Dobri so bili le za to, da je toliko in toliko milijonom ljudem splaval zopet jeden nov up po vodi. Sevéda se je raznesel brž po vseh stradajočih deželah glas, da bode odslej sléharni revež vsak mesec po jedenkrat dobival toliko žita, kolikor ga potrebuje, da se ubrani vsaj smrti. In res so hodili mandarini po mestih in vaséh, da popisujejo najbednejše ne-

srečnike, kakor bi jim bilo res kaj do njih. Toda zvršil se je dobri namen le malokjé. Tu pa tam v kakem mestu so dobivali najubožnejši ljudje po dva ali tri krajcarje naše veljave na dan, ali kakih 8 do 10 funtov prosá in proséne moke, pomešane z otrobi, za ves mesec; toda še na ónih maloštevilnih krajih, kjer so delili podporo redno in vsak dan, delili so jo takó, da so samó slepili ljudi, takó n. pr. pri mestu Tai-juen-fu. Da bi se berači ne zbirali v mestu in ne kalili morda mirú in reda, dali so mandarini napraviti dobro uro hodá od mesta tri zagraje, kjer je dobival vsakdo, kdor je prosil, skledico prosá ali riža. Povprek se jih je oglašalo po 8000 na dan. Spuščali so jih posamič v zagraje in zavračali le óne sestradance, kateri so se jim zdeli že takó oslabei, da jih bode vsak čas konec, morebiti celó v zagraji. Pri vratih je bila tolika gnéča, da so vsak dan strli povprek 50—60 ljudi. Da bi jim ne podrli zagraje, udrihali so uradniki po sestradancih kakor po črni živini, a to ni izdalo nič, saj na pol mrtvi siromaki že niso čutili ničesar.

K lakoti je pritisnil pozimi še hud mraz. Misijonar Gregorij Grassi, frančiškan, bil je jako mrzlega dné sam priča nepopisni bedi ubogega ljudstva. Šel je k vratom óne zagraje, da bi videl na svoje oči, kar so mu pripovedovali, česar pa ni mogel verjeti. Mraza je bilo 22 stopinj, in tu je videl na pol gole nesrečnike, kakó so se jokaje in stokaje privali pred vrati. Mnoge je takó prevzela lakota in mraz, da podarjenega riža že niso mogli nesti v usta. Videl je 18letno déklico, ki je omahovala po vsakem drugem ali tretjem koraku, toda se vselej vzdignila z vsemi svojimi močmi, koprneča po založku skoraj neužitnega prosá ali riža. Toda naj so bile na ponudbo najboljše stvari, saj jih oslabei želodec ni mogel prebavljati, in skoraj je bilo res, da se je človeku storila dobrota, ako ni dobil ničesar. Prikrajšane so mu bile vsaj grozne muke.

Navzlic tem grozovitim prigodkom so bile v mandarinih človeške pošasti, ki so to strašno nesrečo porabliale v svoj prid. Večina državne podpore za nakup žita je izginila v globokih žepih neusmiljenih mandarinov. Tudi žitnim odrtnikom je bila dóba splošne lakote spočetka jako srečna dóba. Ko niso še pričakovali, da bode lakota trajala takó dolgo, posojali so revežem žita iz svojih žitnic proti desetkratnemu in tudi petdesetkratnemu vračilu, ali pozneje, ko lakote le ni bilo konec, pomrlo je tudi mnogo teh odrtnikov za njo.

Po vaséh in cestah si videl prizore, da se Bogú usmili! Ko je lakota trajala že nekoliko mesecev, bilo ni po vseh pokrájinah, kjer vender živí več milijonov ljudi, ni jedne rodovine, ki bi mogla réči:

»Pri nas so živi vsi.« Mnogo jih je izmrlo popolnoma. Po vaséh, kjer je bivalo prej po 200—300 ljudij, tam jih sedaj ni živela ni desetina. Marsikje so se ostrupljali tolpomá, da bi tem prej končali trpljenje svoje. Po cestah do večjih mest so morali vozniki stopati z vóz in spravljati s pota mrličé, katere je ondu smrt prestregla. Marsikje so ležali mrtveci kar kupoma, ponajveč stari ljudje in otroci, katere so pehnili roditelji od sebe, da jim ni bilo treba gledati, kakó so se jim izvijali zadnji vzdihí iz mladih prsij. Zamolklo ječé so klicali po grižljaji kruha, toda nihče jih ni slišal; kdor je šel mimo, obrnil se je, saj jutri, morda za nekaj ur že tudi njega ne bodo nosile noge.

Misijonárji, ki so zahajali med ljudí, da jih tolažijo, zadeli so marsikdaj na družbo, ki se je gnetla okolo kotla, kjer so kuhali človeške ude. Kjer si hotel, videl si po cestah ljudí, umrše za lakoto, ki so še držali v rokah kóse človeškega mesá. Reke so vsak hip prinašale mrličev, katerih sevéda niso utegnili pokopavati. Po mestih so pa vsako jutro hodili z vozmí in nakladali mrličé, umrše ponôči, in ljudí, obležavše na mestu; toda po deželi, zunaj mest, bilo je to neizvršno. Saj se človek, ko je pritiskala lakota vedno huje, celó po mestih ni mogel geniti, da ne bi zadel na mrličé in umirajoče nesrečnike. Mestni predstojniki so imeli sicer nalogo pobirati mrličé in jih pokopavati, ali njih število jim je raslo kár v rokah. Še hvala Bogú, da so jih mogli spravljati iz mest; zunaj so vrgli nánje nekaj lopat zemlje, in pokopani so bili. Na pol zdivjani psi, volkovi in druga zverjád, izgrebali so mrličé, trgali jih na kóse in jih vlačili po polji.

Gospóske so se jele bati po vsi pravici, da ne nastane kuga; kupovale so blizu večjih mest zemljišča, dale kopati globoke jame in obetale za vsakega mrliča, katerega kdo privéde tjakaj, po pet petic našega denarja. Toda preveč so obljubile! Žívi ljudje so se zaradi visoke plače krvavo topli za mrtve ljudí, in mnogokrat je privédel kdo še na pol živega človeka k jami ter čakal, da je izdihnil in mu takó dal zaslužiti petice, za katere bi morda venderle še dobil založek riža. Pripetilo se je pa tudi, da ni dočakal smrti nesrečnikove, ampak prej sam omahnil ob jami.

Toda poslovimo se od teh grozovitih prizorov in recimo, kar smo dejali v početku:

»Potresa, vojske, lakote, draginje, povódnji, bolezní in žalostnih in revnih časov — reši nas, o Gospod!«

